

مطالعات علوم اسلامی انسانی

مقاله پژوهشی، سال دهم، شماره ۴۰، زمستان ۱۴۰۳ (ص ۱ - ۱۲)
دریافت: آذر ماه ۱۴۰۳ پذیرش: بهمن ماه ۱۴۰۳

جایگاه قرآن از دیدگاه مقام معظم رهبری

The position of the Qur'an from the perspective of the Supreme Leader

✍ معصومه رسولی ساربانقلی / طلبه سطح دو مدرسه علمیه نورالزهره سلام الله علیها.

Masoumeh Rasouli Sarbangali/ Level 2 seminary student at Noor al-Zahra (PBUH) Islamic Seminary.
rasouli6778@gmail.com

Abstract

Since the Qur'an is the main source and the most important pillar of every Islamic society as a light of guidance and a healing prescription for humanity, it can guide people towards growth and perfection. The purpose of this article is to explain the position of the Qur'an from the point of view of the Islamic leaders. This research was compiled using descriptive and analytical method and using library sources and the statements of the Supreme Leader. The findings show that from the Supreme Leader's point of view, the Qur'an is a book of guidance for everyone in all eras and its language is a universal one that by getting familiar with the Qur'an and pondering the verses, one can gain insight and engage in self-improvement and cultivation. The cure for all human problems lies in the Qur'an, and without a doubt, all the issues and rulings and plans for human happiness and development lie in it. The Supreme Leader believes that the growth and prosperity of humanity is placed in the guidance of the Qur'an, and they consider the adaptation of life plans to the Qur'an as the best way to achieve prosperity.

Keyword: perspective, Quran, position of Supreme Leader.

چکیده

از آنجا که قرآن به عنوان نور هدایت و نسخه شفابخش بشریت، اصلی ترین منبع و مهم ترین رکن هر جامعه اسلامی است، می تواند مردم را به سوی رشد و کمال هدایت کند. هدف این مقاله، تبیین جایگاه قرآن از دیدگاه رهبرانقلاب اسلامی است. این تحقیق به روش توصیفی تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه ای و بیانات مقام معظم رهبری تدوین شده است. یافته ها نشان می دهد از دیدگاه مقام معظم رهبری، قرآن کتاب هدایت برای همگان در همه دوران هاست و زبان آن جهانی است که با انس گرفتن با قرآن و تدبر در آیات می توان به بصیرت دست یافت و به خودسازی و تزکیه پرداخت. علاج تمام مشکلات بشر درقرآن نهفته است و بی شک تمام مسائل و احکام و برنامه سعادت و تکامل بشر در آن نهفته است. مقام معظم رهبری معتقدند بالندگی و سعادت بشریت در هدایتگری قرآن نهاده شده و تطبیق برنامه های زندگی با قرآن را بهترین راه رسیدن به سعادت می دانند.

کلیدواژه ها: دیدگاه، قرآن، مقام معظم رهبری.

مقدمه

موضوعی که در این مقاله مورد بحث قرار می‌گیرد جایگاه قرآن کریم از دیدگاه رهبر معظم انقلاب است. قرآن کتابی است جهانی و همیشگی، قرآن وحی آسمانی است نه مولود فکر بشری. نگاهی گذرا به قرآن مجید هر انسان عاقلی را برمی‌انگیزد تا برای فهمیدن معانی و مفاهیم آن بکوشد؛ هرچند اگر اعتقاد راسخی هم به مبانی دینی نداشته باشد؛ زیرا در نخستین نظر متوجه می‌شود که این کتاب، ادعا دارد برای راهنمایی بشر بسوی آخرین مراحل سعادت که از طرف آفریننده جهان نازل شده است. قرآن کریم کامل‌ترین و جامع‌ترین کتاب آسمانی که بر حضرت محمد صلی الله علیه نازل شده است و آنچه برای سعادت و خوشبختی و رسیدن به قله‌های کمال و رستگاری لازم است در این کتاب (قرآن) بیان گردیده است. حضرت محمد صلی الله علیه که آخرین پیامبر الهی است و دین او اسلام، آخرین و کامل‌ترین دین می‌باشد قطعاً کتابش قرآن هم جامع و کامل‌ترین کتاب خواهد بود. قرآن کریم را باید دایره‌المعارف کمال هستی نامید و آن را نسخه شفابخش و خوشبختی انسان‌ها قلمداد نمود.

در واقع اهمیت و ضرورت پرداختن به این موضوع به خاطر جایگاه کتابی است که دین بزرگ اسلام با اینکه مانند سایر ادیان بزرگ جهان گرفتار اختلافات داخلی و انشعابات مذهبی می‌باشد اما هرگز مسلمانی در اعتبار و احترام و تقدیس آن تردید ندارد و برای اثبات هر مدعائی در اسلام می‌توان بدان رجوع کرد و برای یافتن طریقه‌ی درست زندگی کردن به آن متوسل شد. از سوی دیگر دیدگاه‌های آیت الله خامنه‌ای به عنوان رهبر انقلاب اسلامی ایران مورد توجه است و ضروری است که این مساله تبیین گردد که دیدگاه و نظر ایشان در مورد قرآن و جایگاه این کتاب آسمانی چیست.

در مورد پیشینه این موضوع با جستجوهای که انجام گرفت می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

(کتاب)

۱- «قرآن کتاب زندگی» نوشته سیدعلی خامنه‌ای، تهران: موسسه پژوهشی انقلاب اسلامی، ۱۳۸۶. در این کتاب به موضوعاتی مثل حضور قرآن در زندگی، انس با قرآن، آموزش همگانی، وظایف نظام اسلامی، آداب تلاوت و حفظ، مفاهیم قرآن، توطئه دشمنان و... پرداخته است.

(مقاله)

۱- مجله خُلق، «انس با قرآن درآیین کلام رهبری»، مهر و آبان ۱۳۸۹، شماره ۱۹. در این مقاله به موضوع انس با قرآن در سخنان رهبر انقلاب پرداخته است.

۲- «نقش و جایگاه انس با قرآن از دیدگاه مقام معظم رهبری» نوشته نجمه انصاری و صفرعلی عارفخانی، پنجمین کنفرانس بین المللی علوم اسلامی، پژوهش‌های دینی و حقوق، ۱۴۰۰. در این مقاله به موضوع انس با قرآن با محوریت دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب پرداخته است.

با توجه به آثاری که بیان گردید، در مقاله حاضر تلاش شده است با محوریت بیانات و سخنان مقام معظم رهبری، دیدگاه ایشان پیرامون جایگاه قرآن تبیین گردد.

مفهوم شناسی

بررسی و شناسایی مفاهیمی که از واژگان بدست می‌آید کمک قابل توجهی در مباحث پیش رو خواهد کرد. بنابراین در این قسمت مفهوم قرآن و دیدگاه مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار می‌گیرد.

قرآن: قرآن از ماده «قرأ» به معنای خواندن است^۱ و در اصطلاح «کتاب آسمانی است که بر حضرت محمد صلی الله علیه و آله پیامبر اسلام نازل شده است.»^۲ آخرین کتاب آسمانی «که از طریق وحی بر قلب آخرین پیامبر خدا محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله نازل گردید کلمه قرآن دراصل مصدر و به معنی خواندن است برخی گفته اند قرآن اسم علم غیرمشتق است.»^۳ دارای «مجموعه آیاتی که از اول بعثت تا آخر سال رحلت، تدریجاً و برحسب اقتضای احوال و به مقتضای نیازهای فردی و اجتماعی بشر از جانب خداوند فرود آمد و به وسیله کتاب وحی به رشته تحریر درآمد.»^۴

۱. راغب اصفهانی، مفردات، ج ۱، ص ۶۶۸؛ ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، ص ۱۲۸؛ فراهیدی، العین، ج ۵، ص ۲۰۴؛ فیروزآبادی، قاموس المحیط، ج ۳، ص ۲۲۳.

۲. قرشی، قاموس قرآن، ج ۵، ص ۲۶۲؛ مصطفوی، التحقيق، ج ۹، ص ۲۱۷.

۳. حسینی دشتی، معارف معارف، ج ۶، ص ۴۴۰.

۴. همان، ج ۴، ص ۷۲۹.

دیدگاه مقام معظم رهبری: دیدگاه به معنای «چشم انداز، منظر و نظرگاه»^۵ است. منظور از دیدگاه مقام معظم رهبری آن است که بررسی اندیشه، چشم انداز، سخنان، عملکرد و سیره سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی و بین المللی امام خامنه ای نشان می دهد ایشان پیوسته دیدگاه ها، تفکرات و عملکرد خود را با مبانی قرآنی و آموزه های اسلام و اهل بیت علیهم السلام پیوند زده و بر آموزه های قرآن و ائمه معصومین علیهم السلام به عنوان مهم ترین شاخص و مسیر هدایت به سوی کمال الهی تأکید نموده اند.

روش های گوناگون قرآن برای هدایت انسانها

قرآن برای هدایت انسان ها روش های گوناگونی دارد که یکی از آنها، ارشاد و ترغیب به نظر کردن در ملکوت آسمانها و زمین و همه مخلوقات، برای پی بردن به اسرار الهی است. دیگری، بیان قصص گذشتگان، از پیامبران و ائمه ها، از صلحا و مفسدان و شناخت سنت های تکوینی الهی در مخلوقات، از عوامل ترقی انسان و رشد و کمالات معنوی او می شود. از دیگر روش های هدایت قرآن، بیدار کردن شعور باطنی و فطرت انسان است. به این معنا که از خود سوال کند و خرد و شعور باطنی و مواهب فطری خود را به کار بندد. شناخت این روش عالی قرآن در به کار بردن فطرت و شعور باطن و تبادلات ذهنی بسیار مهم است. و انسان ارمان جو که نمی تواند با هیچ قدرتی از خواستن و جستجوی ارمان فرار کند و می بیند با رسیدن به هر صورتی از صور عالی و خواستنی زندگانی این دنیا، آرامشی در خود احساس نمی کند و یقین می کند که ارمان والای او چیز دیگری است و در تشخیص آن دچار اشتباه شده است؛ با تدبیر در آیات نعیم و عذاب قرآن مجید، یقین حاصل می کند که آن ارمان عالی، جز در صورتی که قرآن مجید ترسیم نموده است، قابل قبول نیست.^۶

جایگاه قرآن از دیدگاه مقام معظم رهبری

قرآن مجید متضمن کلیات زندگی بشر است زیرا آیین اسلام که بهتر از هر آیین دیگری سعادت زندگی بشر را تأمین و تضمین می کند از راه قرآن مجید بدست مسلمانان رسیده است و مراد دینی اسلام که یک سلسله معارف اعتقادی و قوانین اخلاقی و عملی است ریشه اصلی آنها در قرآن مجید می باشد. خدای متعال می فرماید: «انّ هذا القرآن یدی للّتی هی اقوم؛ بدرستی این قرآن بسوی آیینی که بهتر از هر آیین دیگر جهانی بشریت را دادر می نماید راهنمایی می کند»^۷.

انسان در زندگی خود هرگز هدفی جز سعادت و خوشبختی و کام روائی خود ندارد (خوشبختی و سعادت شکلی است از زندگی که انسان آرزوی آن را داشته شیفته آن است مانند آزادی و رفاهیت و وسعت معاش و جزائها). از سوی دیگر، فعالیت زندگی انسان هرگز بدون برنامه صورت نمی گیرد و همینطور در فعالیتهای اجتماعی یک جامعه نیز حال فعالیتهای فردی را دارد و پیوسته یک نوع مقررات و آداب و رسومی که مورد تسلیم اکثریت افراد می باشد باید در آنها حکومت کند و گر نه اجزا جامعه بواسطه هرج و مرج در کمترین وقت و کوتاه ترین فرصتی درهم و متلاشی خواهد شد. پس در هر حال انسان در فعالیتهای فردی و اجتماعی خود از داشتن هدفی گریز ندارد و از تعقیب هدف خود از راهی که مناسب آن است و بکار بستن مقرراتی که برنامه کار است هرگز مستغنی نیست. قرآن مجید نیز نظر نامبرده را تایید نموده می فرماید: «و لکلّ وجههٌ هو مولیها فاستبقوا الخیرات؛ برای هر کدامتان وجهه و هدفی است که آن را پیش می گیرد پس در کارهای نیک به همدیگر پیشی بگیرید تا به هدفی عالی برسید»^۸.

بهترین و پابرجاترین راه و رسم زندگی آن است که آفرینش انسان بسوی آن هدایت کند نه آنچه از عواطف و احساسات فرد یا جامعه سرچشمه گیرد هریک از اجزاء آفرینش را مورد دقت و کنجکاوی قرار دهیم خواهیم دید که در هستی خود هدف و غایتی دارد که از نخستین روز آفرینش خود بسوی آن متوجه است و از مناسب ترین و نزدیکترین راهی که به آن منتهی می شود بسوی هدف خود سیر می کند. بنابر آنچه گذشت آفرینش ویژه انسان و همچنین آفرینش جهان که انسان جزء غیر قابل تفکیک آن می باشد انسان را بسوی سعادت و واقعیست هدایت می کند و مهم ترین و ریشه دارترین و پابرجاترین مقررات را که بکار بستن آنها سعادت را برای انسان تضمین می کند به انسان گوشزد می نماید. خدای متعال در تایید بحث گذشته می فرماید: «ربنا الذی اعطی کل شیء حلقه ثمّ هدی؛ خدای ما کسی است که به هر چیز به هر آفریده ای آفرینش ویژه آنچه را عطا فرمود آنگاه بسوی سعادت و هدف ویژه اش

^۵. پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، دایرة المعارف قرآن کریم، ج ۴، ص ۴۶۵.

^۶. رضوی، روش های قرآن در هدایت، ص ۶۸.

^۷. اسراء: ۹.

^۸. بقره: ۱۴۸.

هدایت و راهنمایی کرد^۹ پس از روشن شدن این مقدمات باید دانست که قرآن مجید با رعایت این مقدمات سه گانه یعنی با عطف نظریه اینکه انسان در زندگی خود هدفی دارد (سعادت زندگی) که باید در راه بدست آوردن آن در طول زندگی تلاش و کوشش نماید و این فعالیت بدون برنامه نتیجه بخش نخواهد بود و این برنامه را نیز باید از کتاب فطرت و آفرینش خواند و به عبارت دیگر از تعلیم الهی فراگرفت.^{۱۰}

همانطور که در بیانات مقام معظم رهبری آمده است، انسان برای رسیدن به سعادت و خوشبختی در زندگی باید در مسیر درست گام بردارد و این مسئله با هدایت او به صراط مستقیم که با تمسک به قرآن که راه را به ما نشان می‌دهد ممکن است و مسیر زندگی و رسیدن به سعادت را آسان خواهد نمود. سخنان و بیانات رهبر معظم انقلاب نشان می‌دهد قرآن در نگاه ایشان، مهم ترین و والاترین منبع هدایت، سعادت و زندگی برای دنیا و آخرت است. ایشان در این باره می‌فرمایند: «قرآن را بخوانیم، زیاد بخوانیم، با دقت بخوانیم، با تدبیر بخوانیم، با توجه به خدای متعال بخوانیم، از خود خدای متعال در تلاوت قرآن طلب کمک کنیم و بدانیم که دل با قرآن جلا پیدا میکند؛ این تعبیر امیرالمؤمنین علیه السلام است که «وَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ لَمْ يَعْظَ أَحَدًا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ»^{۱۱} خدای متعال در هیچ یک از کتابهای آسمانی، مثل قرآن آحاد بشر را موعظه نکرده، به آنها درس نداده، آنها را راهنمایی نکرده. «فَإِنَّهُ حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ وَ سَبَبُهُ الْأَمِينُ وَ فِيهِ رِبْعُ الْقَلْبِ»^{۱۲} بهار دل؛ دل را بهاری میکند، دل را باطراوت میکند، دل را سرسبز میکند، دل را زمینه‌ی رویاندن معارف و توجهات حقیقی قرار میدهد؛ «وَ فِيهِ رِبْعُ الْقَلْبِ وَ يَنْبِيعُ الْعِلْمِ وَ مَا لِلْقَلْبِ جِلَاءٌ غَيْرُهُ»^{۱۳} این کلمه‌ی «جلا» در فرمایش امیرالمؤمنین علیه السلام است.

قرآن کتاب معرفت است، کتاب نور است. «وَ مَا جَالَسَ هَذَا الْقُرْآنَ أَحَدًا إِلَّا قَامَ عَنْهُ بِزِيَادَةٍ أَوْ نُقْصَانٍ زِيَادَةٍ فِي هُدًى أَوْ نُقْصَانٍ فِي عَمَى»^{۱۴} هر کسی که با قرآن نشست، از این نشست که برخاست، یا هدایتی در او افزون شده است یا بی‌معرفتگی و کوری‌ای از او کم شده است. یک افزایشی و یک نقصانی در او به‌وجود می‌آید، افزایش در هدایت و نقصان در کوری، نقصان در گمراهی، یعنی گمراهی انسان کم می‌شود. هدایت انسان، آگاهی انسان افزایش پیدا میکند؛ نشست و برخاست با قرآن این‌جوری است؛ این البته با توجه و تدبیر در قرآن حاصل می‌شود. قرآن را باید با توجه خواند؛ توجه داشته باشیم که صرف تشکیل این اصوات مطلوب نیست؛ با توجه به معانی، باید قرآن را خواند؛ اگر این شد، آن وقت جامعه‌ی اسلامی راه خودش را پیدا میکند. «اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ»^{۱۵} از ظلمات خرافات، از ظلمات گمراهی‌ها، از ظلمت ترس، از ظلمت توهّمات، انسان خارج می‌شود «إِلَى النُّورِ»؛ نور هدایت، نور معرفت، نور تقرب به پروردگار، نور انس با پروردگار. اینها خصوصیات [است] که با نشستن با قرآن و انس با قرآن برای انسان به‌وجود می‌آید و ما به این احتیاج داریم.

امت اسلامی امروز به این احتیاج دارد. جامعه‌ی اسلامی امروز با چالشهای جدی روبه‌رو است؛ مکرر عرض کردیم توجه به چالشها به معنای این نیست که ما احساس کنیم که دشمن قوی است و بر ما غلبه پیدا خواهد کرد؛ این‌جور نیست. جامعه‌ی اسلامی با چالشها مواجه است و مواجهه‌ی با چالشها یک فرصتی است برای اینکه اسلام بتواند از مراحل سیر تاریخی حرکت به‌سوی اعتلای مورد نظر، ان‌شاءالله یک پله‌ی دیگر، یک حرکت دیگر، یک مرحله‌ی دیگر پیش برود؛ امروز این‌جوری است. ما در دوره‌های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی و قبل از بیداری اسلامی، دنیای اسلام را در حال غفلت میدیدیم؛ امروز دنیای اسلام در حال آگاهی است. حوادثی هم که در دنیای اسلام رخ میدهد، به کمک آگاهی امت اسلامی می‌آید؛ ما را آگاه‌تر میکند، روشن‌تر میکند، وظایف ما را برای ما مشخص‌تر میکند. دشمنان اسلام از این بصیرت مؤمنین و امت اسلامی بیمانند؛ ما این بصیرت را باید روزبه‌روز تقویت بکنیم؛ اولین مرحله همین است که این چالشها را بشناسیم.^{۱۶}

^۹ . طه: ۵۰.

^{۱۰} . طباطبائی، سید محمدحسین، قرآن در اسلام، ص ۳.

^{۱۱} . نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶.

^{۱۲} . همان.

^{۱۳} . نهج البلاغه، خطبه ۱۷۶.

^{۱۴} . همان.

^{۱۵} . بقره: ۲۵۷.

^{۱۶} . بیانات رهبر با جمعی از فعالان قرآنی در مصالای امام خمینی در تاریخ ۱۳۹۵/۰۱/۱۴۰۰.

تدبر در قرآن

می‌توان با تدبر در درون قرآن کریم، هم مفاهیم قرآنی را استنباط کرد و هم علوم قرآنی را صید کرد؛ به تعبیر دیگر، هم فهمید که قرآن چه می‌گوید و هم فهمید که قرآن چگونه می‌فهماند.^{۱۷}

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «در قرآن، بیان مثل بیان کتابهای بشری نیست که یک فصل‌بندی بکنند، موضوع‌بندی بکنند؛ نه، خدای متعال در قرآن گاهی با یک کلمه، با یک اشاره، یک دریای معرفت را به سمت انسان سرازیر میکند که اگر چنانچه تدبّر کنیم، اگر فکر کنیم، اگر ابعاد را بسنجیم، اگر از خرد بشری برای فهم آن استفاده بکنیم، گاهی معارف عجیبی در یک کلمه برای انسان حاصل میشود. مسئله‌ی قرآن و مرجعیت قرآن و رجوع به قرآن و استفهام از قرآن در مسائل گوناگون فکری و عملی و اجتماعی و سیاسی و حکومتی و مانند اینها، خیلی چیز مهمی است. ما واقعاً در این زمینه‌ها کم‌کاری داریم؛ واقعاً کم‌کاری داریم، [و در زمینه‌ی] تدبّر در قرآن برای کسانی که اهل تدبّرند؛ [این] نشان میدهد که ما خیلی خودمان را محروم کرده‌ایم از آیات الهی و از رهنمودهای آیات الهی در زمینه‌های گوناگون؛ خب، خود این مرجعیت قرآن برای این مسئله‌ی مهم، یک موضوع اساسی و حسّاس است.»^{۱۸}

قرآن و عمل به آن در زندگی

قرآن کتاب سعادت بشر است بلاشک سعادت دنیا و آخرت. قرآن فقط برای سعادت آخرت نیست؛ سعادت دنیا را هم قرآن تأمین میکند. سعادت دنیا یعنی برخورداری از نعم الهی در این نشئه؛ این را با قرآن میشود تأمین کرد. میشود ملتّها با قرآن، با عمل به قرآن عزّت پیدا کنند، رفاه پیدا کنند، دانش پیدا کنند، قدرت پیدا کنند، وحدت و انسجام پیدا کنند، سبک زندگی شیرین پیدا کنند؛ اینها همه امور دنیوی است. آخرت هم که حیات معنوی و حقیقی و مستمر و ابدی است، با قرآن حاصل میشود. پس قرآن کتاب سعادت دنیا و آخرت است، به شرط آنکه ما به قرآن عمل بکنیم، ببینیم قرآن چه میگوید. موارد عمل نکردن به قرآن در بین ما امت اسلامی یکی دو مورد نیست و گرفتاری‌های ما هم ناشی از همینها است. مثلاً فرض بفرمایید قرآن درباره‌ی پیروان پیغمبر میفرماید: «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رَحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا»^{۱۹} پس «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رَحَمَاءُ بَيْنَهُمْ». بعضی از ما «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ» را فراموش میکنیم، میگذاریم کنار. مثل چه کسانی؟ مثل همین هایی که در کشورهای اسلامی با آمریکا ساختند، با صهیونیستها ساختند، خون فلسطینی‌ها را لگد کردند، حق فلسطینی‌ها را ضایع کردند؛ اینها «أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ» را فراموش کردند و شدند نوکر کفار، شدند دنباله‌رو کفار، امربر کفار، الان بسیاری از سران کشورهای عربی از این قبیلند؛ اینها یک دسته‌اند. یک دسته‌ی دیگر هم «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» را فراموش کرده‌اند، اختلافات بین مسلمانها را [به وجود می‌آورند].^{۲۰}

همچنین می‌فرماید: «هر چه آنها نسبت به پابندی ما به مفاهیم قرآنی و معارف قرآنی بیشتر عصبانی بشوند، به توفیق الهی تمسک ما به قرآن بیشتر خواهد شد. تمسک به قرآن، مایه‌ی سعادت ما است، مایه‌ی قوّت ما است، مایه‌ی عزّت ما است؛ و از خداوند متعال میخواهیم که این تمسک را روزبه‌روز در ما بیشتر کند و ما را به آن اهدافی که قرآن برای ما معین کرده است برساند.»^{۲۱}

ایشان معتقدند: «وقتی میگوییم [اگر] به قرآن عمل کنیم، زندگی درست خواهد شد، این است که معارف قرآنی وجود دارد، این معارف باید تبدیل بشود به گفتمانهای عمومی در بین مردم؛ آن قدر تکرار بشود، آن قدر کار بشود، آن قدر درباره‌اش تحقیق بشود، آن قدر بنویسند، آن قدر شعرا و ادبا و هنرمندان درباره‌ی آن کار هنری بکنند که اینها بشود جزو واضحات و بیّنات جامعه‌ی اسلامی.»^{۲۲}

انس با قرآن و بهره‌مندی از برکات آن

انسانی که با قرآن و معارف آن زندگی کرده باشد یک تفاوت مهم با دیگران دارد. چنین فردی دلش زنده شده، جوان شده و از یاس و افسردگی در امان است. کسی که با حضرت قرآن دم خور و قرین و همنشین می‌شود و معارف قرآن را در می‌یابد، دیگر روحش پژمرده نمی‌شود، همیشه سرزنده و سرحال است، افسردگی را تجربه نمی‌کند، با اندکی مصیبت، همه پل‌های پشت سرش را خراب

^{۱۷} . جوادی آملی، سرچشمه اندیشه، ج ۲، ص ۱۰.

^{۱۸} . بیانات در دیدار دست اندرکاران اولین کنگره بین‌المللی قرآن و علوم انسانی در تاریخ ۱۳۹۶/۳/۱.

^{۱۹} . فتح: ۲۹.

^{۲۰} . بیانات رهبر انقلاب در دیدار با شرکت کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن در تاریخ ۱۳۹۸/۰۱/۲۶.

^{۲۱} . بیانات رهبر انقلاب در دیدار با شرکت کنندگان سی و پنجمین دوره مسابقات بین‌المللی قرآن در تاریخ ۱۳۹۷/۲/۶.

^{۲۲} . بیانات رهبر انقلاب در دیدار با شرکت کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن در تاریخ ۱۳۹۶/۲/۷.

نمی بیند، از زندگی بیزار نمی شود، امیدش همیشه به خداست و همیشه این امید زنده می ماند. انسانی که امید در وجودش زنده باشد، همیشه باطراوت و شاداب است و همیشه به آینده امیدوار است.^{۲۳}

رهبر معظم انقلاب نیز در این باره می فرماید: «به شما جوانان عزیز توصیه میکنم اُنستان را با قرآن زیاد کنید؛ آن کسانی که با قرآن ارتباط پیدا کردند، قدر این ارتباط را بدانند؛ کسانی که قرآن را حفظ کردند، قدر این حفظ قرآن را بدانند؛ این جواهر قیمتی را برای خودشان نگه دارند؛ آن کسانی که با تلاوت قرآن مأنوسند، این رشته‌ی مبارک را از دست ندهند، رها نکنند؛ آن کسانی که با قرآن مرتبطند، تدبّر در قرآن را، تدبّر در معانی قرآن را، تعمّق در مفاهیم قرآنی را، هدف خودشان قرار بدهند؛ اینها چیزهایی است که ما را قدم به قدم به قرآن نزدیک میکند. اگر با قرآن مأنوس شدیم، به قرآن نزدیک شدیم، مفاهیم قرآنی در دل ما توانست اثر بگذارد، آن وقت میتوانیم امیدوار باشیم که اَمّت اسلام عزّت وعده داده شده‌ی از سوی خدای متعال را [به دست خواهد آورد]: «وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَ لِرَسُولِهِ وَ لِلْمُؤْمِنِينَ»^{۲۴} این عزّت را آن وقت خدا به اَمّت اسلامی خواهد داد. اگر با قرآن مأنوس شدیم، آثار و برکات آن اینها است.»^{۲۵} در حقیقت انس گرفتن با قرآن به جز ثواب معنوی، برای وجود ما، فهم ما، زندگی اجتماعی، فردی و جامعه ما برکاتی دارد. بسیاری از بداخلاقی ها و رفتارهای نادرست فردی و اجتماعی به دلیل انس نگرفتن با قرآن و نشناختن آیات و معارف قرآنی است.

تلاوت قرآن

همانطور که گفته شد اولین راهکار انس با قرآن کریم، تلاوت و قرائت این کتاب الهی است. رهبر معظم انقلاب تلاوت زیبایی قرآن را مقدمه انس با قرآن دانسته و می فرماید: «ما تلاوت برجسته قرآن را در این کشور دنبال می کنیم، برای اینکه انس با قرآن و تلاوت قرآن در بین مردم عمومیت پیدا کند. هرروزی یک مقدار قرآن بخوانید، ولو نیم صفحه؛ مواظب باشید ترک نشود. قرآن را باز کنید؛ نیم صفحه دو آیه، با توجه بخوانید.»^{۲۶} در اندیشه رهبری، تلاوت زیبا باعث نفوذ قرآن در اعماق وجودی انسان است.

در بسیاری از روایات معصومین علیهم السلام بر تلاوت قرآن تأکید شده و آن را مایه نور، برکت و وسعت رزق دانسته اند.^{۲۷} تلاوت قرآن در سیره عملی و علمی معصومان علیهم السلام کاملاً مشهود بود، به گونه ای که در سیره زندگی امام رضا علیه السلام روایت شده است که ایشان سه روز یکبار قرآن را ختم می کردند.^{۲۸}

در روایاتی دیگر تلاوت قرآن باعث آبادانی دل انسان دانسته شده و انس با این کتاب الهی را مایه حیات او می داند و خانه ای که در آن قرآن قرائت شود رامنور به نور قرآنی می داند.^{۲۹}

بنا به فرموده امام علی علیه السلام در نهج البلاغه شیفتگان آیات الهی و پرهیزگاران واقعی کسانی هستند که شبانه به تلاوت آیات الهی اقدام می کنند: «أَمَّا اللَّيْلُ فَصَافُونَ أَقْدَامَهُمْ تَالِينَ لِأَجْزَاءِ الْقُرْآنِ يَرْتَلُونَهَا تَرْتِيلاً يَحْزَنُونَ بِهِنَّ أَنْفُسُهُمْ وَ...»^{۳۰} شب ها همچنان بر پای ایستاده اند تا جزء جزء کتاب خدا را بخوانند. می خوانند و آرام و با تأنی و تدبّر می خوانند. به هنگام خواندن خود را اندوهگین می سازند.

خودسازی و ارتباط معنوی با قرآن

توصیه‌ی اوّل من به شما جوانهای عزیز، چه دانشجو و چه بقیّه‌ی جوانها، مسئله‌ی خودسازی است؛ هم در ابعاد فردی، هم در ابعاد جمعی. خودسازی خیلی مهم است. مواردی است که به نظر من برای خودسازی لازم است.^{۳۱} توکل، توسّل، معنویت، دعا را از دست ندهید؛ انس با قرآن را از دست ندهید؛ انس با اهل بیت و عترت را از دست ندهید؛ اجتناب از گناه را فراموش نکنید. جزو بیشترین توصیه‌ها یا شاید بشود گفت در رأس توصیه‌های کسانی که ما برای کلمه کلمه‌ی حرفهای آنها خیلی اعتبار قائل بودیم، اجتناب از

^{۲۳} . فراهی بخشایش و رضایی اصفهانی، «راهکارهای انس با قرآن کریم در اندیشه مقام معظم رهبری»، ص ۶۴

^{۲۴} . منافقون: ۸.

^{۲۵} . بیانات رهبری در دیدار با شرکت کنندگان در سی و یکمین دوره مسابقات قرآن کریم در تاریخ ۱۳/۳/۱۳۹۳.

^{۲۶} . بیانات رهبری در دیدار با شرکت کنندگان ششمین همایش ملی نخبگان جوان در تاریخ ۱۳۹۱/۷/۲.

^{۲۷} . کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۰۶.

^{۲۸} . شیخ صدوق، الأُمّالی، ص ۶۶۰.

^{۲۹} . کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۰۶.

^{۳۰} . نهج البلاغه، خطبه ۱۹۳.

^{۳۱} . بیانات رهبری در ارتباط تصویری با نمایندگان تشکلهای دانشجویی در تاریخ ۱۳۹۹/۲/۲۸.

گناه بود؛ اساس کار، اینها است. هم در خودتان، هم در خانواده‌تان، هم در فرزندان‌تان و همه‌ی متعلقین به خودتان، اینها را نهادینه کنید.^{۳۲}

امیرالمؤمنین علیه السلام میفرماید: ظاهرهً اَنِيقٌ وَ باطنهً عَمِيقٌ^{۳۳} «اَنِيق» یعنی آن زیبایی شگفت‌آور، آن زیبایی‌ای که وقتی انسان در مقابل آن قرار میگیرد، به حیرت می‌افتد؛ زیبایی در قرآن این جور است. معارف قرآنی وقتی همه‌گیر بشود، این جور می‌شود. این ذکر الهی و تقوایی اگر برای ما حاصل بشود، آن وقت هدایت قرآنی هم برای ما آسان‌تر میشود؛ هدایت مال متقین است. هر چه تقوا بالاتر باشد، هدایت روشن‌تر و بالاتر است.^{۳۴}

کسب بصیرت با قرآن

یکی از ویژگی‌های قرآن روشنگری و هدایتگری و بصیرت نسبت به تمام مراحل کمال وجودی انسان است. یعنی هم فکرو عقل را در مرحله شناخت هدایت کرده، بینش درست و یقینی به انسان می‌بخشد و هم به دل روشنی و آگاهی داده، آن را برای گرایش و پذیرش حق مهیا می‌سازد و هم روح را گام به گام در سیر صعودی، همراهی و راهنمایی می‌کند تا درجات عالی کمال را یکی پس از دیگری ببیند و به هدف نهایی برسد. آیات قرآن به انسان امکان می‌دهد که راه راست را ببیند و آن را از چاه باز شناسد. چشم دل را بینا می‌سازد تا حقایق را با نور باطنی ببیند؛ ولی اگر کسی عناد ورزید و چشم خود را بست و نخواست از آن استفاده کند نتیجه معکوس می‌گیرد. چنانکه می‌فرماید: «فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ مَن عَمِيَ فَعَلَيْهَا»^{۳۵} پس هر کس چشم دل را با قرآن بینا سازد، به سود او و هر کس خود را کور باطن کند به زیان اوست مقصدی در حرکت است و برای شناختن راهی که او را به هدف برساند به راهنما نیاز دارد که این وظیفه را قرآن به عهده گرفته است.^{۳۶}

رهبر معظم انقلاب در این باره می‌فرماید: «مسئله‌ی قرآن، مسئله‌ی بسیار مهمّ ما است؛ مسئله‌ی همیشگی دنیای اسلام و امت اسلام است. ما باید به قرآن تمسّک کنیم. امت اسلامی اگر از قرآن استفاده نکند و اعراض کند، ضربه خواهد خورد، سبلی خواهد خورد؛ همچنان که خورد. امروز ما به قرآن احتیاج داریم؛ راه صحیح زندگی جوامع اسلامی و امت اسلامی، عمل به قرآن است؛ در یک روایتی می‌فرماید: اِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ حَبْلُ اللَّهِ - اینکه در قرآن دارد که «وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا»^{۳۷} این حبل‌الله، همین قرآن است - وَ هُوَ النُّورُ الْمُبِينُ؛ خاصیت نور چیست؟ نور فضا را روشن میکند، راه را به انسان نشان میدهد، انسان قدرت بینایی پیدا میکند، بصیرت پیدا میکند؛ نور که نبود، چشم هم به کار نمی‌آید و فایده‌ای ندارد، چون جایی را نمی‌بیند. ما دارای عقل هستیم، دارای توانایی‌های گوناگون هستیم، دارای قدرت فکری هستیم، اما اگر نور نباشد، اینها نمیتواند به ما کمک کند؛ نور لازم است. این نور، قرآن است؛ «وَالشِّفَاءُ النَّافِعُ»^{۳۸} [ما] مریضیم، بیماری داریم. عقب‌ماندگی کشورهای اسلامی را ببینید؛ تسلط کفار بر بسیاری از کشورهای اسلامی را ملاحظه کنید؛ اینکه رئیس‌جمهور آمریکا با کمال وقاحت می‌ایستد آنجا و میگوید اگر ما نباشیم، بعضی از این کشورهای عربی یک هفته هم نمیتوانند خودشان را حفظ کنند، این تذلیل مسلمانها است؛ این به‌خاطر این است که این بیماری است، از این بیماری ذلت هیچ بیماری‌ای بالاتر و بدتر نیست. این ذلت است، این به‌خاطر عدم تمسّک به قرآن است، به‌خاطر این است که ما این شفا را از دست داده‌ایم، این درمان را از دست داده‌ایم.

همچنین می‌فرماید: «ما امروز [به قرآن] احتیاج داریم؛ هم در زندگی شخصی‌مان به قرآن احتیاج داریم، هم در زندگی اجتماعی، هم در سیاست‌مان، هم در سلوک حکومتی خودمان [قرآن دید ما را نسبت به مسائل زندگی باز می‌کند و راه درست را به ما انسان‌ها نشان می‌دهد و ما را در زندگی به سعادت و رستگاری می‌رساند که این سعادت و رستگاری نه تنها در دنیا بلکه با وجود قرآن و توسل به آن نور در آخرت هم عاقبت بخیر خواهیم شد. چرا که خداوند متعال تمام مسائل دنیوی و اخروی را در قرآن کریم برایمان شفاف سازی نموده تا مسیر درست را با کمک آن بیابیم تا از بسیاری از خطاها مصون بمانیم.»^{۳۹}

۳۲. بیانات رهبری در دیدار مجمع عالی فرماندهان سپاه در تاریخ ۱۳۹۸/۷/۱۰.

۳۳. نهج البلاغه، خطبه ۱۸.

۳۴. بیانات رهبری در محفل انس با قرآن کریم در تاریخ ۱۳۹۷/۲/۲.

۳۵. انعام: ۱۰۴.

۳۶. مصباح یزدی، قرآن شناسی، ج ۱، ص ۵۹.

۳۷. آل عمران: ۱۰۳.

۳۸. حرعاملی، وسایل الشیعه، ج ۶، ص ۱۹۱.

۳۹. بیانات رهبری در دیدار با شرکت کنندگان مسابقات بین المللی قرآن در تاریخ ۱۳۹۸/۱/۲۶.

پیشرفت و موفقیت با فهم معارف قرآن

حضرت ابراهیم، پیغمبر با آن عظمت، به خدای متعال میگوید «میخواهم زنده شدن مرده‌ها را ببینم؛ خداوند متعال میفرماید: قَالَ أَوْ لَمْ تُؤْمِنْ، قَالَ بَلَى؛ چرا، ایمان دارم، یعنی کاملاً قبول دارم، تصدیق دارم، از ته دل قبول دارم؛ «وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي»^{۴۰} لکن برای اینکه دیگر تلاطمی در ذهن من نباشد؛ خاطر من آرام آرام [باشد می‌خواهم ببینم]. بعد آن وقت خدای متعال فرمود خیلی خب این کارها را بکن، تا به چشم خودت ببینی که خدای متعال مرده را این‌جوری زنده میکند. ما به چشم خودمان دیدیم که یک ملت با دست خالی در جنگ تحمیلی پیروز شد؛ یک ملت با تازه‌کار بودن در مسائل سیاسی و بین‌المللی، بر توطئه‌های دشمنان پیروز شد؛ یک ملت با اینکه در مقابلش یک جبهه‌ی قدرتمند مادی شکل گرفته که از پشت خنجر میزنند، از جلو شمشیر میکشند، هیاهو میکنند، عربده میکشند، فلان میکنند، چهل سال علیه ما دارند مرتب توطئه میکنند، چهل سال هم هست مرتب توطئه‌هایشان خنثی میشود؛ اینها را مگر نمی‌بینیم؟ اینها همان تجربه‌های ما است؛ این تجربه‌ها را در نظر بگیریم و بدانیم که راه پیشرفت قوی، قدرتمندانه، با عزت و موفق عبارت است از ارتباط با قرآن؛ مادر همه‌ی این خیرات، این کتاب عزیز الهی است، اصل کار، این قرآن است. این حقیقتی است: ما از قرآن دور هستیم؛ امت اسلامی از قرآن دور است؛ زندگی ما، واقعیت‌های زندگی ما با حقایق قرآنی خیلی فاصله دارد؛ ما باید خودمان را نزدیک کنیم؛ و سعادت امت اسلامی هم به این وابسته است که خودش را به قرآن و مفاهیم قرآن و معارف قرآن و درسهای قرآن نزدیک کند. یکی از راه‌ها همین است که قرآن مایه‌ی انس جوانان و مردم و زنان و مردان باشد. این هم یکی از برکات این مسابقات است.»^{۴۱}

ایشان معتقدند: «کاری که قرآنی‌ها امروز در کشور ما میکنند، به‌نظر من یک کار راهبردی و مهم است. درست است که انس با قرآن برای خود تلاوت‌کننده‌ی قرآن و مأنوس با قرآن مایه‌ی ارتفاع درجات و تعمیق معارف است — این به جای خود محفوظ؛ یعنی فیضی که خود شما خواننده‌ی قرآن و تالی قرآن میبرید، این در جای خود دستاورد مهمی است — اما در ورای این یک دستاورد دیگری وجود دارد که دایره‌ی آن وسیع‌تر است، و آن عبارت است از نزدیک کردن جامعه‌ی اسلامی به فهم قرآن و به انس با قرآن، و نزدیک شدن به قرآن؛ این خیلی مهم است. امروز جامعه‌ی قرآنی ما، قاریان و حافظان و ترتیل‌کنندگان و بقیه‌ی کسانی که در این راه تلاش میکنند، در واقع این حرکت راهبردی را دارند انجام میدهند و این بسیار مهم است؛ این‌را باید قدر دانست. نظام اسلامی و جامعه‌ی اسلامی با انس روزافزون با قرآن استحکام درونی پیدا میکند؛ و استحکام درونی آن چیزی است که جوامع را در راه‌های مطلوب خودشان و به‌سوی مطلوبهای خودشان قادر میسازد و قدرت برخورد با چالش‌ها به جوامع میدهد. باید در درون مستحکم بود؛ این استحکام درونی به برکت انس با قرآن حاصل میشود. انس با قرآن ایمان را تقویت میکند، توکل به خدا را زیاد میکند، اعتماد به وعده‌ی الهی را زیاد میکند، ترس و خوف از مشکلات مادی را در انسان کم میکند، انسانها را تقویت روحی میکند، اعتماد به نفس میدهد، راه‌های تقرب به خدا را برای انسان روشن میکند. فواید و منافع انس با قرآن در این بخش اینها است.»^{۴۲}

سعادت و رستگاری در سایه قرآن

قرآن راهگشاست و طریق درست زندگی را به ما نشان می‌دهد قرآن نور است و انسان را به سعادت و رستگاری هدایت می‌کند.^{۴۳} اگر ملتی عقیده‌ی به حق را، عقیده‌ی به قرآن و معارف اسلامی را همراه کرد با محبت، رنگ و بوی لطیف گل محبت است که میتواند اعتقادات عمیق را در عرصه‌ی زندگی انسان بارور کند. اگر این عقاید، این پایندی‌های عقلانی، با محبت و با عواطف عجین و همراه شد، آن وقت عرصه، عرصه‌ی عمل قرآنی خواهد شد؛ توفیقات، روزافزون خواهد شد؛ پی‌درپی خواهد شد؛ ما دنبال این هستیم. اگر این محافل قرآنی بتواند دل‌های ما را فراتر از جنبه‌ی عقلانی، از جنبه‌ی عاطفی و علقه‌ی عشق و محبت، به قرآن نزدیک کند، مشکلاتی که بر سر راه جامعه‌ی اسلامی است، برطرف خواهد شد؛ این اعتقاد ماست. البته ما به احساسات و عواطف تنها مطلقاً اکتفاء نمی‌کنیم، اما این را لازم میدانیم. و خوشبختانه در جامعه‌ی ما، در معارف اسلامی‌ای که ما از طریق اهل‌بیت علیهم‌السلام یاد گرفتیم، این معنا وجود دارد؛ عقل و عاطفه، هر دو همراه یکدیگر. عزت در سایه‌ی قرآن است، رفاه در سایه‌ی قرآن است، پیشرفت مادی و معنوی در سایه‌ی قرآن است، اخلاق نیک در سایه‌ی قرآن است، سلطه و غلبه‌ی بر دشمنان در سایه‌ی قرآن است. ما ملت‌های

۴۰. بقره: ۲۶۰.

۴۱. بیانات رهبری در دیدار قاریان و حافظان برتر مسابقات بین‌المللی قرآن کریم در تاریخ ۱۳۹۵/۲/۲۵.

۴۲. بیانات رهبری در محفل انس با قرآن در تاریخ ۱۳۹۳/۴/۸.

۴۳. مصباح یزدی، قرآن‌شناسی، ج ۱، ص ۸۳.

مسلمان اگر این حقایق را بدرستی درک کنیم و در راه رسیدن به این هدفها تلاش کنیم، یقیناً بهره‌های زیادی خواهیم برد. عمل خودمان را باید قرآنی کنیم و هر کدام از ما اگر در عمل این را متعهد شدیم، جامعه پیش خواهد رفت، جامعه قرآنی خواهد شد.^{۴۴}

جامع بودن و همگانی بودن قرآن

از مواردی که رهبر معظم انقلاب در مورد قرآن پیوسته گوشزد نموده و نشان می‌دهد که ایشان نسبت به قرآن نگاهی جامع دارند، آن است که ایشان معتقدند قرآن یک کتاب هدایت همه جانبه برای همه ابعاد زندگی بشر در همه عصرها و نسل‌ها می‌باشد. ایشان در این باره می‌فرمایند: «هدایت قرآن به یک منطقه‌ی محدودی از زندگی بشر اختصاص ندارد؛ هدایت قرآنی، مربوط به همه‌ی گستره‌ی عظیم زندگی بشر است؛ یعنی این جور نیست که قرآن در یک بخشی انسان را هدایت کند و در یک بخش دیگری از موارد مورد نیاز بشر و زندگی بشر، انسان را مهمل بگذارد و بی‌اعتنا عبور بکند؛ نه، قرآن مشرف به همه‌ی گوشه و کناره‌های صحنه‌ی زندگی و میدان حضور بشر است؛ از عروج معنوی انسان و کمال معنوی انسان بگیرد - که بالاترین خواسته‌ی بشر همین عروج معنوی و قرب الهی و معرفت الهی و محبت الهی و جوار الهی است: «هَبْ لِي كَمَالًا اِنْقِطَاعَ الْيَكِّ وَ اَنْزِرْ اَبْصَارَ قُلُوبِنَا بِضِيَاءِ نَظَرِهَا اِلَيْكَ»^{۴۵} که بالاترین نیاز است.

همچنین مسئله‌ی جوامع بشری و اداره‌ی جوامع انسانی و بشری و اقامه‌ی عدل و رفتارهای مدیریتی برای اداره‌ی جوامع انسانی، و دفع دشمنان گوناگون - دشمنان باطنی و دشمنان ظاهری، دشمنان انسی و دشمنان جنی - با مجاهدت و با جهاد، یا رفع دشمنی‌ها - که «فَاِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ»^{۴۶}

همه‌ی این میدانها مورد هدایت قرآنی است؛ تا اخلاق، تا خانواده، [مثل] «رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَ ذُرِّيَّتِنَا قُرَّةَ اَعْيُنٍ»^{۴۷} یا «وَ اَنْكِحُوا الْاَيُّمَى مِنْكُمْ وَ الصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَ اِمَائِكُمْ اِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ»^{۴۸} یا تربیت فرزند و امثال اینها، تا مسئله‌ی آرامش و سکون روحی، سکینه و آرامش روانی انسان که یکی از مهم‌ترین نیازهای انسان است، «فَاَنْزَلَ اللهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ: وَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ»^{۴۹}

فرو نشانیدن تلاطمهای درونی‌ای که انسان در حوادث زندگی با آنها مواجه میشود، و تا توصیه‌ی به علم و شناخت طبیعت، «وَ اسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا»^{۵۰} که انسان بایستی به سمت علم، به سمت دانایی، به سمت کشف حقایق طبیعت و حقایق عالم وجود حرکت بکند، و تا رفتارهای فردی انسان، «وَ لَا تُصْعِرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَ لَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا»^{۵۱} یا «وَ اقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ»^{۵۲} همه‌ی عرصه‌های زندگی، در قرآن درس و هدایت دارد؛ یعنی قرآن بر همه‌ی بخشهای زندگی انسان ناظر و برای همه‌ی آنها یک راهنمایی و هدایتی دارد و برای هر بخشی از زندگی انسان درسی دارد که این سرفصل‌های مهمی که حالا من یک مقداری از آن را گفتم و سرفصل‌های مهم دیگری هم وجود دارد، اینها همه در قرآن مطرح شده است و چقدر غافلند کسانی که خیال میکنند قرآن به مسائل زندگی، به مسائل سیاست، به مسائل اقتصاد، به مسائل حکومت کار ندارد؛ نه، بخش عمده‌ی قرآن راجع به همین مسائل اجتماعی زندگی است.^{۵۳}

این نگاه رهبر انقلاب نشان می‌دهد که در اندیشه ایشان، قرآن کتاب جامعه هدایت است که همه ابعاد زندگی بشر را پوشش می‌دهد.

۴۴. بیانات رهبری در دیدار شرکت‌کنندگان مسابقات بین‌المللی قرآن کریم در تاریخ ۱۳۹۲/۳/۱۸.

۴۵. مجلسی، بحار الانوار، ج ۹۱، ص ۹۶.

۴۶. فصلت: ۳۴.

۴۷. فرقان: ۷۴.

۴۸. نور: ۳۲.

۴۹. فتح: ۲۶.

۵۰. عنکبوت: ۶۱.

۵۱. لقمان: ۱۸.

۵۲. لقمان: ۱۹.

۵۳. بیانات رهبر انقلاب در محفل انس با قرآن در تاریخ ۱۴۰۰/۱/۲۵.

رفع مہجوریت قرآن

یکی از مهم ترین دغدغه های رهبر معظم انقلاب که نشان دهنده نگاه ایشان به جایگاه والا و بلندمرتبه قرآن می باشد آن است که قرآن در جامعه اسلامی مہجور نباشد. ایشان معتقدند اگر به همین منوال پیش رود و هیچ تبلیغی برای قرآن نشود و مسلمانان نسبت به قرآن بی اهمیت باشند این هدیه الهی مہجور و تنہاتر می ماند. «قرآن کریم ہدایت بشر تا قیامت است. اگر به آن عمل شود، درمان همه دردهای بشریت خواهد بود، جمع کثیری از بنی آدم خود را از نسخه شفا بخش محروم کرده و بہ دور داشته اند. رسول گرامی خداوند، پیامبر عظیم الشان اسلام صلی اللہ علیہ و آلہ در روز قیامت نسبت مہجوریت قرآن از امتش شاکی می شود. مقام معظم رہبری در این بارہ می فرماید: «معنای اعتقادی و عمل افراد در جامعہ وجود داشته باشد و حاکمیت دین برقرار نباشد، در چنین جامعہ ای قرآن و اسلام مہجور است جایگاه قرآن در امت اسلام در دنیای امروز سطوح مختلفی از مہجوریت قرآن کریم بہ چشم می خورد؛ در برخی از جوامع هیچ گونه آگاهی بہ قرآن وجود ندارد و حتی با علم بہ وجود قرآن، اساساً اعتقادی بہ آن ندارد و فراتر از این کہ دولت مردان ستمگر و طمع ورزان دنیا طلب می کند، بہ مبارزہ و مقابله با آن نیز می پردازند، در جامعہ ای، قرآن در همه سطوح مہجور است.»^{۵۴}

علی رغم اینکه در جمهوری اسلامی ایران گرایشہا و جهت گیریہا قرآنی شدہ است اما نسبت بہ گستردہ فرهنگ قرآنی در جامعہ کاستیہای فراوانی وجود دارد بہ گونه ای کہ حتی بسیاری از عملکردہا بر اساس قوانین اسلام و قرآن نیست و بیشتر افراد جامعہ حاکمیت قرآن در تاروپود زندگی خویش را بر نمی تاباند و یا احساس نمی کنند نسبت بہ حاکمیت قرآن در جامعہ نیز این وعدہ جاری است یعنی ہم عوامل ایجابی برداشت از بیانات مقام معظم رہبری در مراسم قرائت قرآن جامعہ اسلامی در مسیر زندگی نیازمند منبعی است کہ تمام نشدنی باشد. مقام معظم رہبری معتقد است نا آشنایی مردم با متن قرآن و بی بہرگی آنان از فہم صحیح و عمل بہ آن منجر بہ مہجوریت مضمون قرآن و در نتیجہ غریب ماندن متن و ظاہر قرآن خواہد بود و چنین واقعیتی در جامعہ اسلامی از حیات طیبہ قرآنی محروم بہمانند.^{۵۵}

درک مفاہیم و لطائف قرآن

شاید بتوان موانعی کہ باعث جدایی انسان با قرآن میشود با راہکارہایی برطرف کردو بہ تعالی رسید. در مسیر انس با قرآن موانعی وجود دارد شناخت و رفع آن ہا لازم است یکی از آنہا آشنایی بہ زبان عربی میباشد خداوند متعال قرآن را بہ زبان عربی نازل فرمودہ است: «انا انزلناه قرآناً عربیاً لعلکم تعقلون»^{۵۶} ما آن قرآن را قرآنی عربی نازل کردیم شاید شما درک کنید. بی تردید این دارای حکمت است کہ الان ما در صد دییان آن نیستیم حال برای بہرہ گیری از این کتاب آسمانی باید بازبان آن آشنا بود عدم معرفت بہ زیبایی های این زبان مادر در مسیر انس با قرآن محسوب می شود. رہبر فرزانه انقلاب می فرماید: «متأسفانه ما حجاب زبانی داریم این کمبود ماست یعنی کمبود ملتہای غیر عرب کسانی کہ زبانشان عربی است ہمین طور کہ قاری تلاوت می کند این ہا کہ نشسته اند و بہ صورت کامل آن رامی فہمند بیان قرآن بیان صحیح و بلیغ و خیلی والا ای است و ہر کی جزئیات این بیان رانمی دانند بلا تشبیہ مثل گلستان سعدی کہ انسان کہ انسان آن را مثلاً در جمعی بخواند خوب گلستان سعدی فارسی بلیغ است مردم ہم می فہمند اما دقتش و جزئیاتش را حفظ ادبا، اہل ذوق و اہل درک بالا می فہمند. حالا این را ہزاران برابر کنید قرآن این جوری است و دقتش و لطائف و جزئیات را ممکن است ممتنع عرب زبان معمولی نفہمند اما بالا خرہ مفہوم این کلمات رامیفہمند لذا دلش رقیق می شود لذا در شنیدن تلاوت قرآن اشک می ریزد چون موعظہ الہی رادرک می کند این حجابی است کہ ما داریم و قابل حل ہم است.»^{۵۷}

نتیجہ گیری

با توجہ بہ بررسی دیدگاہ رہبر معظم انقلاب پیرامون جایگاہ با عظمت و والا و بی بدیل قرآن باید گفت ایشان معتقدند بدون فہم قرآن و غافل ماندن از دستورات آن، زندگی برای انسان ہا سراسر ظلمت و تاریکی و جہل خواہد بود. ایشان معتقدند جوامع اسلامی

^{۵۴}. بیانات رہبر انقلاب در محفل انس با قرآن در تاریخ ۱۳۹۹/۲/۶.

^{۵۵}. خلیلی زادہ و شعاعی، «راہکارہای علمی بازگشت بہ قرآن با تأکید بر راہکارہای تفسیری از دیدگاہ مقام معظم رہبری»، ص ۳۲.

^{۵۶}. یوسف: ۲.

^{۵۷}. مجلہ خلق، «انس با قرآن در آیینہ کلام رہبری»، مہر و آبان ۱۳۸۹، شمارہ ۱۹.

در تمام نقاط عالم با اطاعت و پیروی از کتاب آسمانی قرآن خواهند توانست از اقتدار و عزت و شرف و حیثیت اسلامی خویش در مقابل مستکبران و طاغوت ها پایداری و ایستادگی نمایند. باتوجه به اهمیت و جایگاه کتاب الهی در سرنوشت امت اسلامی بر همه مسلمانان جهان لازم است که با قرآن بیشتر از هر کتاب دیگری آشنا شوند و بدانند که چه اهمیتی در زندگانی آنها دارد. و با استفاده از فرامین و دستورات پرودگار عالم از زندگی سعادتمند و آبرومندانه که شایسته اسلام و امت اسلامی است برخوردار شوند. مسلمانان با تلاوت و انس با قرآن، در آیات آن تدبیر کرده تا مفاهیم و لطائف آن را درک نمایند و به بصیرت دست یابند. اگر افراد با قرآن انس بگیرند از برکات آن در زندگی خود بهره مند شده و با مدد قرآن می توانند به خودسازی و تزکیه بپردازند. قرآن کتاب هدایتی است که برای تمام ابعاد زندگی بشر و برای همه نسل ها در همه اعصار و دوران ها مفید و هدایتگر و روشنی بخش است. انسان با تمسک به آموزه های قرآن به پیشرفت و موفقیت نائل شده و در نهایت سعادت و رستگاری تنها در سایه قرآن محقق می شود.

منابع

- * قرآن کریم؛ ترجمه حسین انصاریان، تهران: عرفان، بیتا.
- [۱] ابن بابویه، محمد بن علی شیخ صدوق، الأمالی، تهران: کتابچی، ۱۳۷۶.
- [۲] ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دارصادر، بیتا.
- [۳] پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، دایره المعارف قرآن کریم، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۲.
- [۴] جوادی آملی، عبدالله، سرچشمه اندیشه، قم: اسراء، ۱۳۸۶.
- [۵] حرعاملی، محمد بن حسن، وسایل الشیعه، قم: آل البیت، بیتا.
- [۶] حسینی دشتی، سیدمصطفی، معارف معارف، تهران: سپیدموی اندیشه، ۱۳۹۳.
- [۷] راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات، بیروت: دارالشامیه، ۱۴۱۲ق.
- [۸] طباطبایی، سید محمدحسین، قرآن در اسلام، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۵۳.
- [۹] فراهیدی، خلیل بن احمد، العین، تحقیق مهدی مخزومی ابراهیم سامرایی، بیجا: مکتبه الهلال، بیتا.
- [۱۰] فیروزآبادی، محمد بن یعقوب، قاموس المحيط، بیروت: دارالعلم، بیتا.
- [۱۱] قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه، بیتا.
- [۱۲] کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران: قائم آل محمد، ۱۳۸۵.
- [۱۳] مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت: موسسه الوفاء، ۱۴۰۴ق.
- [۱۴] مصباح یزدی، محمدتقی، قرآن شناسی، قم: موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۴.
- [۱۵] مصطفوی، حسن، التحقيق، تهران: نشر علامه مصطفوی، بیتا.
- [۱۶] خلیلی زاده، مرتضی، شعاعی، علی اصغر، «راهکارهای علمی بازگشت به قرآن با تأکید بر راهکارهای تفسیری از دیدگاه مقام معظم رهبری»، مجله قرآن و علم، شماره ۳۰.
- [۱۷] مجله خُلُق، «انس با قرآن درآیین کلام رهبری»، مهر و آبان ۱۳۸۹، شماره ۱۹.
- [۱۸] رضوی، هادی، «روش های قرآن در هدایت»، مجله بشارت، شماره ۲۱، بهمن و اسفند ۱۳۷۹.
- [۱۹] فراهی بخشایش، علی اکبر، رضایی اصفهانی، محمدعلی، «راهکارهای انس با قرآن کریم در اندیشه مقام معظم رهبری»، مجله مطالعات قرائت قرآن، سال نهم، شماره ۱۷، پاییز و زمستان ۱۴۰۰.
- [۲۰] دفتر حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه ای www.khamenei.ir